

PSİKOLOJİK DANIŞMAN ADAYLARINDA EVRENSELLİK-FARKLILIK YÖNELİMİ VE DEĞERLER* UNIVERSAL-DIVERSE ORIENTATION AND VALUES IN COUNSELOR CANDIDATES

Nazmiye ÇİVİTÇİ**

Öz

Bu çalışmanın amacı, psikolojik danışman adaylarının kişisel değerlerinin evrensellik-farklılık yönelimini yordama gücünü ortaya koymaktır. Araştırmanın katılımcıları Psikolojik Danışma ve Rehberlik programı lisans öğrencileridir. Araştırma 236'sı kız ve 100'ü erkek olmak üzere toplam 336 öğrenci ile yürütülmüştür. Araştırma verilerini toplamak amacıyla Miville-Guzman Evrensellik-Farklılık Yönelimi Ölçeği Kısa Formu ve Portre Değerler Anketi kullanılmıştır. Araştırmada, psikolojik danışman adaylarının değerlerinin evrensellik-farklılık yönelimini yordama gücünü ortaya koymak için standart çoklu regresyon analizi kullanılmıştır. Araştırmada elde edilen bulgulara göre, psikolojik danışman adaylarında evrensellik-farklılık yönelimini öz-yönelim, uyarılım ve evrenselcilik değerleri olumlu yönde yordarken; güç, geleneksellik ve güvenlik değerleri olumsuz yönde yordamaktadır. İyilikseverlik, başarı, uyuma ve hazcılık değerleri ise evrensellik-farklılık yönelimini anlamlı düzeyde yordamamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Psikolojik danışman adayları, Evrensellik-Farklılık Yönelimi, Değerler.

Abstract

The aim of this study is to examine the prediction power of personal values for universal-diversity orientation in counselor trainees. The participants (n= 336; 236 female and 100 male) are undergraduate students from the counseling and guidance program at a state university. The data of the study were collected through the The Portrait Values Questionnaire and The Miville-Guzman Universality-Diversity Scale-Short Form. In order to determine the prediction power of the values for the universal-diverse orientation, standard multiple regression analysis was used. According to the finding of this study, while universalism, self-direction and stimulation predicted the universal-diverse orientation positively, power, tradition, and security predicted the universal-diverse orientation negatively. However, benevolence conformity, achievement and hedonism didn't predict universal-diverse orientation.

Keywords: Counseling Candidates, Universal-Diverse Orientation, Values.

1. Giriş

Toplumlar gittikçe daha çoğulcu bir özellik kazanırken ruh sağlığı profesyonelleri de farklılıklarla ilgilenmenin önemini daha çok farkına varmaktadır (Cormier, Nurius ve Osborn, 2008). Çünkü, toplumların çoğulcu yapısından önemli ölçüde etkilenen alanlardan biri psikolojik yardım ilişkisidir. Psikolojik yardım ilişkisinde psikolojik danışmanların farklılıkları olan danışanlarla etkili terapötik ilişkiler geliştirebilmeleri ve farklılıklara yönelik tutumları önemli inceleme konuları olarak dikkat çekmektedir. Psikolojik danışmanların farklılıklara yönelik tutumlarının incelenmesine katkıda bulunan kavramlardan biri evrensellik-farklılık yönelimidir. Miville ve arkadaşları (1999) tarafından kavramsallaştırılan evrensellik-farklılık yönelimi, insanlar arasında var olan benzerlik ve farklılıkların farkına varılması ve kabul edilmesine ilişkin tutumları yansıtmaktadır. Benzerlikler (evrensel) insan olmanın ortak yönlerini temsil ederken, farklılıklar insanların kültürel (ırk, etnik köken, cinsiyet ve cinsel yönelim gibi) ve bireysel faktörlere (aile ve kişilik gibi) dayalı eşsiz yönlerini temsil etmektedir (Miville ve ark., 1999). Benzerlik ve farklılıkların her ikisinin de farkına varılır ve kabul edilir. İnsan olmanın getirdiği ortak yaşantılar diğer insanlara bağlanmayla sonuçlanır ve bu bağlılık duygusu, farklılıklarla etkileşimlerle de bütünleştirilir (Fuertes, Miville, Mohr, Sedlacek ve Gretcher, 2000). Dolayısıyla, evrensellik-farklılık yönelimi, tüm insanlara yönelik kapsayıcı ama aynı zamanda ayırt edici bir tutumdur (Fuertes, Miville, Mohr, Sedlacek ve Gretcher, 2000).

Psikolojik danışman ve psikolojik danışman adaylarının evrensellik-farklılık yönelimlerine ilişkin yapılan araştırmaların sonuçları, evrensellik-farklılık yöneliminin empati (Miville, Carlozzi, Gushue, Schara ve Ueda, 2006), etnokültürel empati (Wang ve ark., 2003), çok kültürlü psikolojik danışmaya ilişkin yeterlik algısı (Constantine ve ark., 2001), homoseksüel ve biseksüel erkek danışanların algıladıkları terapötik işbirliği, psikolojik danışma oturumlarının derinliği ve sorunsuz bir biçimde ilerleyişi (Stracuzzi, Mohr ve Fuertes, 2011) ile olumlu yönde ilişkili iken dogmatizm ve homofobi (Miville ve ark., 1999), farklı ırktan olan danışanlara yönelik öfke ve kaygıyı içeren karşıt transferans tepkileri ile olumsuz yönde ilişkili

* Bu çalışma, 11-14 Mayıs 2017 tarihlerinde Denizli'de gerçekleştirilen IV. International Eurasian Educational Research Congress'te Pamukkale Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri (BAP) birimi desteği ile sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

** Doç. Dr., Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Psikolojik Danışma ve Rehberlik Anabilim Dalı.

olduğunu (Harbin, 2004) göstermektedir. Yukarıda yer verilen bulguların ışığında, psikolojik danışmanların evrensellik-farklılık yönelimlerinin, farklılıklara yönelik tutumlarında ve terapötik yeterliklerinde önemli bir rolü olduğu sonucuna varılabilir. Bu bağlamda, psikolojik danışmanların evrensellik-farklılık yönelimlerine katkıda bulunan faktörlerin incelenmesinin önem kazandığı söylenebilir. Daha önceki çalışmalarda kişilik özellikleri (Thompson, Brossart, Carlozzi ve Miville 2002) bağımsız benlik kurgusu ve çok kültürlü psikolojik danışmaya ilişkin çalışma gruplarına katılma deneyimi (Yeh ve Arora, 2003) gibi sınırlı sayıdaki değişkenin psikolojik danışmanların evrensellik-farklılık yönelimlerine katkısı incelenmiştir. Ancak, psikolojik danışmanların kişisel değerlerinin evrensellik-farklılık yönelimlerinde oynadığı rolü ele alan bir çalışmaya rastlanmamıştır. Tutum ve davranışlara kaynaklık eden değerlerin (Schwartz, 2012), evrensellik-farklılık yöneliminin anlaşılmasına da katkı sağlaması beklenebilir. Birey için yaşamda neyin (başarı, güç gibi) önemli olduğunu gösteren değerler (Schwartz, 2012), insanın farklı durumlarda sosyal davranışına yol gösterebilecek amaçlara ilişkin inanç yapılarıdır. Hiyerarşik bir biçimde örgütlenmiş olan bu inanç yapıları evrensel, bireysel ve grup ihtiyaçlarının kaynaklık ettiği motivasyon türlerini (özyönelim, güvenlik, güç ve başarı gibi) yansıtmaktadır (Smith ve Schwartz, 1997). Schwartz'ın geliştirmiş olduğu değerler teorisine göre değerler, insanların yaşamında yol gösterici ilkeler olarak işlev gören, önemi değişen, durumsal olmanın ötesinde istikrarlı ve istenen amaçlar olarak tanımlanmaktadır (Schwartz ve Rubel, 2005). Schwartz, temel değerleri güç, başarı, hazcılık, uyarılım, özyönelim, evrenselcilik, iyilikseverlik, geleneksellik, uyuma ve güvenlik olarak kavramsallaştırmıştır. Evrensel olan bu on değer bazılarını (başarı ve güç gibi) birbirleri ile uyumluluk gösterirken bazıları (evrenselcilik ve geleneksellik gibi) birbirleri ile çelişmektedir (Schwartz ve Boehnke 2004). Schwartz (1996), temel değerleri her bir değer için kaynaklık ettiği motivasyonu yansıtan dairesel bir yapı biçiminde modellemiştir. Bu dairesel yapı, öz-genişletime (başarı ve güç) karşı öz-aşkın (evrenselcilik ve iyilikseverlik) ve yeniliğe açıklığa (öz-yönelim ve uyarılım) karşı muhafazacı-korumacı (geleneksellik, uyuma ve güvenlik) değerlerin yer aldığı iki temel boyuttan oluşmaktadır. Hazcılık değeri ise hem öz-genişletim hem de yeniliğe açıklık boyutunun ortak bir değeri olarak yer almaktadır (Schwartz, 1996). Öz-aşkın ve muhafazacı-korumacı değerler sosyal odaklı iken öz-genişletim ve yeniliğe açıklık değerleri kişisel odaklıdır. Öz-aşkın ve yeniliğe açıklık değerleri kaygıyı içermeyen, gelişime yönelik değerler iken öz-genişletim ve muhafazacı-korumacı değerler kaygıyı içeren ve kendini korumaya yönelik değerlerdir (Schwartz ve diğerleri, 2012).

Alan yazın incelendiğinde, kişisel değerlerin farklılıklara yönelik tutumlar üzerinde etkili olduğunu gösteren araştırma bulguları göze çarpmaktadır. Değerler ve evrensellik-farklılık yönelimi ilişkisinin ele alındığı bir çalışmada (Sawyer, Strauss ve Yan, 2005), öz-aşkın ve yeniliğe açıklık değer yönelimleri yüksek olanların düşük olanlara göre evrensellik-farklılık yönelimlerinin de daha yüksek düzeyde olduğu, öz-genişletim değer yönelimleri yüksek olanların düşük olanlara göre evrensellik-farklılık yönelimlerinin daha düşük düzeyde olduğu bulunmuştur. Değer öncelikleri ve farklı gruplarla iletişime isteklilik arasındaki ilişkilerin incelendiği bir çalışmada (Schwartz, 1996) ise farklı gruplarla iletişime isteklilik ile en güçlü olumlu ilişki evrenselcilik değeri ile iken en güçlü olumsuz ilişki geleneksellik değeri ile bulunmuştur. Değerlerin göçmenlere yönelik tutumlar ve önyargı üzerindeki etkisinin ele alındığı çalışmalarda da ilgi çekici bulgular elde edilmiştir. Yapılan çalışmalarda; göçmenlere yönelik tutumları öz-aşkın değerler olumlu yönde etkilerken muhafazacı-korumacı değerlerin olumsuz yönde etkilediği (Davidov, Meuleman, Billiet ve Schmidt, 2008; Ponizovskiy, 2016); önyargının öz-genişletim ve muhafazacı-korumacı değerler ile olumlu yönde ilişkili iken öz-aşkın değerler ile olumsuz yönde ilişkili olduğu (Feather ve McKee, 2008; Falanga, De Caroli ve Sagone 2015) görülmektedir. Yukarıda yer verilen araştırma sonuçları birlikte değerlendirildiğinde, farklılıklara yönelik tutumları öz-aşkın ve yeniliğe açıklık değerlerinin olumlu yönde öz-genişletim ve muhafazacı-korumacı değerlerin ise olumsuz yönde etkilediği sonucuna varılabilir.

Psikolojik danışman, yardım sürecinin önemli bir ögesidir (Cormier, Nurius ve Osborn, 2008) ve psikolojik danışma sürecine insani özellikleri ve kendisini etkileyen yaşam deneyimlerini de beraberinde getirir. Bu insani boyut terapötik etkileşimin en güçlü belirleyicilerindendir ve psikolojik danışmanın etkililiğini artıran ya da engelleyen bir rol oynayabilmektedir. (Corey, 2013). Psikolojik danışmanın insani boyutunu temsil eden önemli faktörlerden biri olan değerlerin evrensellik-farklılık yönelimi ile ilişkisinin anlaşılmasının alan yazına ve psikolojik danışman eğitime katkı sağlayacağı öngörülmektedir. Alan yazın incelendiğinde, psikolojik danışmanların değer yönelimlerinin farklılıklara yönelik tutumlarına nasıl yansıdığını ele alan bir çalışmaya rastlanmamıştır. Farklılığın gittikçe arttığı bir dünyada, psikolojik danışmanların farklı özellikleri olan bireylere yardım etmek durumu ile karşı karşıya kalacakları dikkate alındığında, farklılıklara yönelik tutumlarına katkıda bulunabilecek faktörlerin anlaşılmasının önem kazandığı söylenebilir. Psikolojik danışman adaylarının kişisel değerlerinin farklılıklara yönelik tutumlarında oynadığı rolün incelenmesinin psikolojik danışman eğitime de katkı getirmesi

beklenmektedir. Bu araştırmanın amacı, psikolojik danışman adaylarında değerlerin evrensellik-farklılık yönelimini yordama gücünü ortaya koymaktır.

2. Yöntem

2.1. Katılımcılar

Araştırma, Psikolojik Danışma ve Rehberlik lisans programına devam eden 236'sı kız (% 70) ve 100'ü erkek (% 30) olmak üzere toplam 336 gönüllü öğrenci ile yürütülmüştür. Katılımcıların yaşları 18 ile 27 (M=20.96 , SD=.072) arasında değişmektedir.

2.2. Veri Toplama Araçları

Miville-Guzman Evrensellik-Farklılık Yönelimi Ölçeği Kısa Formu: Fuertes ve arkadaşları (2000) tarafından geliştirilen Miville-Guzman Evrensellik-Farklılık Yönelimi Ölçeği Kısa Formu (M-GEFYÖ-K), Çivitci (2014) tarafından Türkçe'ye uyarlanmıştır. Likert türü bir ölçek olan M-GEFYÖ-K toplam 15 maddeden oluşmaktadır. Ölçek kapsamında Farklılıklarla Etkileşim, Göreliliğe Değer Verme ve Farklılıklarla Rahat Hissetme olmak üzere üç alt ölçek yer almaktadır. Ölçeğin Türkçe formunun yapı geçerliği kapsamında yapılan açıklayıcı faktör analizi sonucunda üç boyutlu bir yapı elde edilmiştir. Elde edilen yapının doğruluğunun test edilmesi için yapılan doğrulayıcı faktör analizi sonucunda uyum indeksleri RMSEA = .055, GFI = .94, AGFI = .92, CFI = .96, NFI = .93 ve NNFI = .95 olarak bulunmuştur. Faktör yükleri .35 ile .80 arasında olan ölçek maddelerinin açıkladığı toplam varyans %45.54'dür. M-GEFYÖ-K'nun ölçüt bağıntılı geçerliği Çok Kültürlü Kişilik Ölçeği ile test edilmiştir. Her iki ölçekten elde edilen toplam puanlar arasındaki korelasyon katsayısı .52 olarak bulunmuştur. M-GEFYÖ-K'nun güvenilirlik çalışması kapsamında Cronbach alfa iç tutarlık katsayıları; Farklılıklarla Etkileşim alt ölçeği için .68, Göreliliğe Değer Verme alt ölçeği için .57, Farklılıklarla Rahat Hissetme alt ölçeği için .71 ve toplam puan için .75; test-tekrar test güvenilirlik katsayıları ise Farklılıklarla Etkileşim alt ölçeği için .95, Göreliliğe Değer Verme alt ölçeği için .86, Farklılıklarla Rahat Hissetme alt ölçeği için .93 ve toplam puan için .92 olarak bulunmuştur (Çivitci, 2014). Bu çalışma kapsamında elde edilen Cronbach Alfa katsayıları ise Farklılıklarla Etkileşim alt ölçeği için .73, Göreliliğe Değer Verme alt ölçeği için .62, Farklılıklarla Rahat Hissetme alt ölçeği için .75 ve toplam puan için .80'dir.

Portre Değerler Anketi: Schwartz ve arkadaşları (2001) tarafından geliştirilen Portre Değerler Anketi, Demirutku ve Sümer (2010) tarafından Türkçe'ye uyarlanmıştır. Toplam 40 maddeden oluşan ölçeğin her bir maddesi iki cümleyi içermektedir. Altılı likert türü olan ölçek Güç, Başarı, Hazcılık, Uyarılma, Özyönelim, Evrenselcilik, İyilikseverlik, Geleneksellik, Uyuma ve Güvenlik olmak üzere on boyuttan oluşmaktadır. Ölçeğin Türkçe formunun yapı geçerliği çok boyutlu ölçekleme türlerinden birisi olan en küçük uzay analizi ile test edilmiştir. En küçük uzay analizi 40 maddenin birbiriyle ilişkilerini içeren Pearson korelasyon matrisi kullanılarak yapılmıştır. Analiz sonucunda elde edilen yapının yabancılaşma katsayısı .21 olarak bulunmuştur. Sonuçlar, genel olarak kuramsal modeli doğrulayıcı niteliktedir. Ölçeğin güvenilirlik çalışması kapsamında iki farklı uygulama sonucunda Cronbach alfa iç tutarlık katsayıları hesaplanmıştır. Birinci uygulamada on değer boyutu için elde edilen Cronbach alfa iç tutarlık katsayıları .56 ile .82 arasında değişirken ikinci uygulamada .63 ile .84 arasında değişmektedir. Test-tekrar test güvenilirlik katsayıları ise on değer boyutu için en düşük .65 ve en yüksek .82 olarak bulunmuştur (Demirutku ve Sümer, 2010).

2.3. Verilerin Analizi

Araştırmada, değerlerin evrensellik-farklılık yönelimini yordama gücünü test etmek için standart çoklu regresyon analizi kullanılmıştır.

2.4. İşlem

Araştırmada kullanılan ölçme araçları, katılımcılara, sınıf ortamında araştırmacı tarafından uygulanmıştır. Katılımcılar, uygulama öncesinde, araştırmanın amacı ve elde edilen verilerin gizliliğinin korunacağına ilişkin bilgilendirilmiştir. Araştırmaya katılımında gönüllülük dikkate alınmıştır.

3. Bulgular

Araştırmada ele alınan değişkenlerin betimleyici istatistikleri Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Değişkenlerden elde edilen puanlara ilişkin betimleyici istatistikler

	Ortalama	S.sapma	Çarpıklık	Basıklık
1. Evrensellik-farklılık yön.	71.36	8.16	-.30	-.34
2. Güç	10.40	3.32	-.08	-.64
3. Başarı	16.52	4.06	-.21	-.56
4. Hazcılık	14.35	2.58	-.66	.11
5. Uyarılma	13.49	2.53	-.40	-.01
6. Özyönelim	20.08	2.76	-1.04	1.35
7. Evrenselcilik	31.81	3.55	-1.10	1.34

8. İyilikseverlik	19.96	2.47	-.37	-.19
9. Geleneksellik	16.71	3.19	-.51	.37
10. Uyma	18.15	3.25	-.38	-.36
11. Güvenlik	24.86	3.33	-.70	.04

Tablo 1’de görüldüğü gibi, değişkenlerin çarpıklık ve basıklık değerleri dağılımın normal olduğunu göstermektedir.

Araştırmada ele alınan değişkenler arasındaki korelasyonlar Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Değişkenler arası korelasyonlar

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1. Evrensellik-Farklılık Yönelimi	-									
2. Güç	-.096	-								
3. Başarı	.008	.630**	-							
4. Hazcılık	.192**	.293**	.356**	-						
5. Uyarılım	.352**	.272**	.336**	.543**	-					
6. Özyönelim	.407**	.213**	.252**	.362**	.551**	-				
7. Evrenselcilik	.466**	-.041	.038	.218**	.305**	.499**	-			
8. İyilikseverlik	.308**	-.035	.043	.224**	.263**	.368**	.563**	-		
9. Geleneksellik	-.168**	-.120*	-.019	-.106	-.087	-.056	.139*	.297**	-	
10. Uyma	-.062	.081	.156**	.008	-.122*	.006	.221**	.392**	.481**	-
11. Güvenlik	-.045	.105	.266**	.151**	.082	.155**	.334**	.293**	.489**	.513**

p< 0.05, ** p< 0.01

Tablo-2’ye bakıldığında, evrensellik-farklılık yönelimi ile değerler arasındaki korelasyon değerlerinin -01 ile 47 arasında değiştiği görülmektedir.

Değerlerin evrensellik-farklılık yönelimini yordamasına ilişkin regresyon analizi sonuçları ise Tablo 3’de verilmiştir.

Tablo 3. Değerlerin Evrensellik-Farklılık Yönelimini Yordamasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları

Değişkenler	B	SEB	β	t	p
Güç	-.48	.14	-.19	-3.35	.001
Başarı	.11	.12	.05	.85	.393
Hazcılık	-.06	.17	-.01	-.33	.741
Uyarılım	.60	.19	.18	2.99	.003
Özyönelim	.42	.17	.14	2.37	.018
Evrenselcilik	.80	.13	.34	5.73	.000
İyilikseverlik	.32	.19	.09	1.61	.108
Geleneksellik	-.47	.14	-.18	-3.29	.001
Uyma	.03	.14	.01	.17	.859
Güvenlik	-.32	.14	-.13	-2.27	.027

R= .605 R²= .366 F (10; 325)= 18,77 p< .001

Regresyon analizi sonuçlarına bakıldığında, tüm değerler toplam varyansın %37’sini (R=.605, R²=.366, p<.001) açıklamaktadır. Standardize edilmiş regresyon katsayılarına (β) göre, evrensellik-farklılık yönelimi üzerinde yordayıcı değişkenlerin önem derecesi evrenselcilik (β =.34), güç (β =-.19), uyarılım (β =.18), geleneksellik (β =-.18), özyönelim (β =-.14), güvenlik (β =-.13), iyilikseverlik (β =.09), başarı (β =.05), uyma (β =.01) ve hazcılık (β =-.01) olarak sıralanmaktadır. Regresyon katsayılarının anlamlılığını gösteren t-testi sonuçlarına göre güç, geleneksellik ve güvenlik değerleri evrensellik-farklılık yönelimini olumsuz yönde anlamlı olarak yordarken uyarılma, özyönelim ve evrensellik değerleri olumlu yönde anlamlı olarak yordamaktadır. Başarı, hazcılık, iyilikseverlik ve uyma değerleri ise evrensellik-farklılık yönelimini anlamlı olarak yordamamıştır.

4. Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Bu araştırmada, psikolojik danışman adaylarının kişisel değer yönelimlerinin evrensellik-farklılık yönelimini yordayıcı rolü incelenmiştir. Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre, psikolojik danışman adaylarında evrensellik-farklılık yönelimini öz-yönelim, uyarılım ve evrenselcilik değerleri olumlu yönde yordarken güç, geleneksellik ve güvenlik değerleri olumsuz yönde yordamaktadır. İyilikseverlik, başarı, uyma ve hazcılık değerlerinin ise evrensellik-farklılık yönelimini yordayıcı bir rolü gözlenmemiştir. Evrensellik-farklılık yönelimini anlamlı olarak yordayan değerler dikkate alındığında, olumlu yönde yordayan özyönelim ve uyarılım değerlerinin Schwartz’ın değerler modeline göre yeniliğe

açıklığı, evrenselcilik ise öz-aşkınlığı temsil eden değerlerdir. Evrensellik-farklılık yönelimini olumsuz yönde yordayan değerlerden güç Schwartz'ın değerler modeline göre öz-genişletimi temsil ederken geleneksellik ve güvenlik muhafazacı-korumacı değerleri temsil etmektedir.

Evrenselcilik, evrensellik-farklılık yöneliminin en güçlü yordayıcısı olarak dikkat çekmektedir. Öz-aşkın değerler kapsamında yer alan evrenselcilik, bütün insanların refahı için anlayış, hoşgörü ve korumayı temsil etmektedir (Schwartz, 2012). Evrenselciliğin en belirgin özelliğinin bütün insanlığın iyiliğini gözetmek ve hoşgörü olduğu dikkate alındığında, farklılıkları olan bireylere daha çok hoşgörü, anlayış ve kabul edici tutum ve davranışlar geliştirmeleri beklenebilir. Alan yazında psikolojik danışman adaylarının değerleri ile evrensellik-farklılık yönelimi ilişkisini ele alan bir çalışmaya rastlanmamakla birlikte üniversite öğrencileri ile yapılan bir çalışmada (Sawyer, Strauss ve Yan, 2005), bu araştırmanın sonuçları ile benzer biçimde evrenselcilik değer yönelimi arttıkça evrensellik-farklılık yönelimi düzeyinin de arttığı bulgusu elde edilmiştir. Ayrıca, daha önce yapılmış olan bazı çalışmalarda da bu araştırma bulgusunu destekleyen biçimde farklı gruplarla iletişime isteklilik ile en güçlü olumlu ilişki (Sagiv ve Schwartz, 1996) ve göçmenlere yönelik olumlu tutumların en güçlü olumlu yordayıcısı evrenselcilik olarak (Ponizovskiy, 2016) bulunmuştur. Öz-aşkın değerler kapsamında yer alan iyilikseverliğin ise evrensellik-farklılık yönelimini anlamlı düzeyde yordamadığı bulgusu elde edilmiştir. İyilikseverlik değer yönelimine sahip olanlar evrenselciliğin aksine bütün insanların iyiliğini gözetmek yerine sık etkileşimde buldukları ve yakın ilişki içinde oldukları insanların yer aldığı daha küçük grupların iyiliğini önemserler. (Schwartz, 1992). İçinde buldukları grubun iyiliğine odaklanma eğilimlerinin grup dışında kalan diğer insanların iyilik hallerine duyarsız kalmalarına neden olabileceği düşünülebilir. Bu durumda, farklılıkları kabul etmeye ilişkin güçlü tutum ve davranışlar geliştirmeleri güçleşebilir. Sagiv ve Schwartz (1996) tarafından yapılan bir çalışmanın sonuçları da iyilikseverlik ile farklı gruplarla iletişime isteklilik arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığını göstermektedir. Ancak, bu araştırmanın sonuçlarından farklı olarak üniversite öğrencileri ile yapılan bir çalışmada (Sawyer, Strauss ve Yan, 2005), iyilikseverlik ile evrensellik-farklılık yöneliminin olumlu yönde ilişkili olduğu bulunmuştur. Ayrıca, farklılıklara yönelik örtük bir ayrımcılık olarak nitelendirilebilecek önyargı (Falanga, De Caroli ve Sagone 2015) ile değerler ilişkisinin incelendiği araştırmalarda (Feather ve McKee, 2008; Falanga, De Caroli ve Sagone 2015) iyilikseverliğin önyargı ile olumsuz yönde ilişkili olduğu bulgularının elde edilmesi de dikkate değerdir. Yukarıda yer verilen bulgular birlikte değerlendirildiğinde, iyilikseverliğin, farklılıkları kabul etmeye yönelik tutum ve davranışlarda evrenselcilik gibi güçlü bir rol oynamasa da farklılıklara yönelik tutum ve davranışlara olumsuz bir katkısının da olmadığı sonucuna varılabilir.

Araştırma bulgularına göre evrensellik-farklılık yönelimini olumlu yönde yordayan diğer değer yönelimleri ise yeniliğe açıklığı temsil eden uyarılım ve öz-yönelim değerleridir. Yeniliğe açıklık değer yönelimleri yüksek olan üniversite öğrencilerinin düşük olanlara göre evrensellik-farklılık yönelimlerinin daha yüksek düzeyde olduğunu gösteren araştırma bulguları da (Sawyer, Strauss ve Yan, 2005) bu araştırmanın sonuçlarını destekleyici niteliktedir. Uyarılım; yenilik, heyecan ve yaşama meydan okumayı içerir (Schwartz, 2012). Uyarılım değer yöneliminin alışılmışın ve bilinenin aksine yenilik gereksiniminin olmasının farklılıklar ile etkileşim motivasyonuna da olumlu yönde yansıtacağı düşünülebilir. Özyönelim ise yaratıcılık, keşfetme, bağımsız düşünce ve davranış temsil eder (Schwartz, 2012). Özyönelim değer yöneliminin en temel özelliğinin bağımsızlık ve keşfetme olduğu göz önüne alındığında, farklılıklara ilişkin kalıplaşmış yargılardan sıyrılarak daha bağımsız yargılar oluşturmaları ve farklılıkları keşfetme, anlama çabası içerisinde olmaları beklenebilir. Nitekim, Sagiv ve Schwartz (1995) tarafından yapılan araştırmanın sonucu da öz-yönelim değeri ile farklı gruplarla iletişime istekliliğin olumlu yönde ilişkili olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla, yeniliğe açıklık değer yöneliminin bu özelliklerinin farklılıklara yönelik daha esnek ve kabul edici tutumlar geliştirilmesini kolaylaştırıcı bir rolünün olabileceği söylenebilir.

Araştırma bulguları, evrensellik-farklılık yönelimini olumsuz yönde yordayan değerler arasında en güçlü yordayıcının güç olduğunu göstermektedir. Güç yönelimliliği arttıkça evrensellik-farklılık yönelim düzeyinin düştüğünü gösteren araştırma bulguları da (Sawyer, Strauss ve Yan, 2005) bu araştırmanın sonuçları ile tutarlılık göstermektedir. Öz-genişletim değer yönelimi kapsamında yer alan güç; sosyal statü, prestij, diğer insanlar ve kaynaklar üzerinde kontrol ve baskıyı temsil etmektedir (Schwartz, 2012). Gücü önemseyenler kişisel çıkar ve sosyal üstünlük elde etme eğilimindedirler. Hiyerarşik ilişkileri savunarak diğer insanlar ve kaynakları kontrol etme çabasıdadırlar (Sagiv ve Schwartz, 1995). Ayrıca, güç yönelimliliği arttıkça önyargının da arttığı (Feather ve McKee, 2008; Falanga, De Caroli ve Sagone 2015) görülmektedir. Güç yönelimlilerin bu özelliklerinin insanlara yönelik eşitlikçi tutum ve davranışlar ile bağdaşmadığı görülmektedir. Bu bağlamda, güç değerinin farklılıklara yönelik olumlu tutumları yansıtan evrensellik-farklılık yönelimini olumsuz yönde yordamasının şaşırtıcı olmadığı söylenebilir. Diğer bir öz-

genişletim değeri olan başarının ise evrensellik-farklılık yönelimini yordayıcı bir etkisi bulunmamaktadır. Farklılıklara yönelik tutumlar ile başarı arasındaki ilişkiyi inceleyen diğer araştırmalarda da bu araştırmanın bulguları ile benzerlik gösteren bulgular dikkati çekmektedir. Başarı, farklı gruplarla iletişime isteklilik (Sagiv ve Schwartz, 1995), önyargı (Feather ve McKee, 2008; Falanga, De Caroli ve Sagone, 2015) ve göçmenlere yönelik tutumlar ile ilişkili bulunmamıştır. Başarı değeri, sosyal standartlara göre yeterlik göstermek anlamına gelmektedir. Başarı yönelimliler, içsel standartlar yerine egemen kültürel standartlar doğrultusunda yeterlik göstererek sosyal onay elde etme eğilimindedirler (Schwartz, 2012). Başarı yönelimlilerin güçlü sosyal onay ihtiyaçlarının, toplumsal ve kültürel beklentiler doğrultusunda yargılar geliştirmelerinde etkili olabileceği düşünülebilir. Dolayısıyla, farklılıklara yönelik, kültürel standartlardan bağımsız yargılar geliştirmeleri çok kolay görünmemektedir. Bu durum, başarının, evrensellik-farklılık yönelimini yordayıcı bir etkisi olmamasını daha anlaşılır kılmaktadır.

Evrensellik-farklılık yönelimini olumsuz yönde yordayan diğer değer yönelimleri ise korumacı-muhafazacı değerler yönelimini temsil eden geleneksellik ve güvenlik değerleridir. Geleneksellik; geleneksel kültür veya dinin temsil ettiği fikirlerin ve göreneklerin kabul edilmesi, saygı duyulması ve bağlılık duyulması anlamına gelmektedir. Güvenlik; toplumun, ilişkilerin ve benliğin güvenliği, uyumu ve istikrarını temsil etmektedir (Schwartz, 2012). Her iki değer de kişisel güvensizliği yansıtır ve güvenlik ihtiyacı ön plandadır. Dolayısıyla, geleneksellik ve güvenlik değer yönelimli olanlar, farklı kültür ve gelenekler ile etkileşimi, kendi kültür ve geleneklerinin devamlılığı ve var olan sosyal düzenin istikrarı için tehdit edici olarak algılayabilirler (Sagiv ve Schwartz, 1995). Geleneksellik ve güvenlik değer yönelimlilerin bu özellikleri, her iki değer de evrensellik-farklılık yönelimini olumsuz yönde yordamasına açıklık getirmektedir. Ancak, Sawyerr, Strauss ve Yan (2005) tarafından yapılan çalışmada, bu araştırmanın sonuçlarını desteklemeyen biçimde geleneksellik ve güvenlik değerleri evrensellik-farklılık yönelimi ile ilişkili bulunmamıştır. Bu değerlerin farklılıklara yönelik tutumlar ile ilişkisini ele alan diğer çalışmalarda ise bu araştırma sonuçlarını destekleyen biçimde geleneksellik ve güvenlik değerlerinin farklı gruplarla iletişime isteklilik ile olumsuz yönde ilişkili olduğu (Schwartz, 1996), önyargıyı olumlu yönde yordadığı (Feather ve McKee, 2008; Falanga, De Caroli ve Sagone 2015), göçmenlere yönelik tutumları olumsuz yönde etkilediği (Davidov, Meuleman, Billiet ve Schmidt, 2008; Ponizovskiy, 2016) görülmektedir. Korumacı-muhafazacı değerler kapsamında yer alan uyma değerinin evrensellik-farklılık yönelimini anlamlı düzeyde yordamaması da araştırmanın diğer bir bulgusudur. Sawyerr, Strauss ve Yan (2005) tarafından yapılan çalışmanın sonuçları bu araştırmanın bulgularını destekleyen biçimde uyma değerinin evrensellik-farklılık yönelimi ile ilişkili olmadığını göstermektedir. Ancak, uyma değerinin farklı gruplarla iletişime isteklilik ile olumsuz yönde ilişkili olduğu (Sagiv ve Schwartz, 1995) ve göçmenlere yönelik tutumları olumsuz yönde etkilediğini (Davidov, Meuleman, Billiet ve Schmidt, 2008) gösteren araştırma bulguları da dikkate değerdir. Uyma; başkalarını üzebilecek ya da onlara zarar verebilecek, toplumsal beklentileri ve normları ihlal edebilecek davranış, eğilim ve dürtülerin engellenmesidir (Schwartz, 2012). Görüldüğü gibi, korumacı-muhafazacı değerlerin ortak özelliği olarak gözlenen toplumsal normların devamlılığına ilişkin kaygılar ve alışılmış olanı, bilineni farklı ve yeni olana tercih etme eğilimi uyma değerinin de belirgin özellikleri olarak ön plana çıkmaktadır. Ancak, uyma değerinin, korumacı-muhafazacı değerler kapsamında yer alan geleneksellik ve güvenlik değerleri kadar kişisel güvensizliği yansıtan bir değer olduğu pek söylenemez. Dolayısıyla, farklılıklara yönelik olumlu tutumlar geliştirilmesini kolaylaştıran bir değer yönelimi olmasa da geleneksellik ve güvenlik değerleri kadar farklılıkların tehdit edici algılandığı bir değer yönelimi de olmadığı izlenimini vermektedir. Sonuç olarak, uyma değer yöneliminin evrensellik-farklılık yönelimine katkıda bulunan güçlü bir değişken olmadığı söylenebilir.

Araştırma sonuçlarına göre evrensellik-farklılık yönelimini anlamlı düzeyde yordamayan diğer bir değer ise hazcılıktır. Daha önce yapılan çalışmalarda da, hazcılık, evrensellik-farklılık yönelimi (Sawyerr, Strauss ve Yan, 2005), farklı gruplarla iletişime isteklilik (Sagiv ve Schwartz, 1995), önyargı (Feather ve McKee, 2008; Falanga, De Caroli ve Sagone 2015) ve göçmenlere yönelik tutumlar (Davidov, Meuleman, Billiet ve Schmidt, 2008; Ponizovskiy, 2016) ile ilişkili bulunmamıştır. Hazcılık, istek ve ihtiyaçların doyurulmasını, duyuşal doyum ve zevki yansıtmaktadır ve diğer değerlerden farklı olarak hem öz-genişletim hem de yeniliğe açıklık boyutunun ortak bir değeri olarak yer almaktadır (Schwartz, 2012). Hazcılık değer yöneliminin zevk, duyuşal doyum ve hayattan keyif olma gibi belirgin özellikleri ve farklılıklara yönelik tutumlarda etkili bir rolü olmadığını ortaya koyan araştırma sonuçları dikkate alındığında, evrensellik-farklılık yönelimini anlamlı düzeyde yordamaması beklendik yönde bir sonuç olarak değerlendirilebilir.

Sonuç olarak, bu araştırma, psikolojik danışman adaylarının kişisel değerlerinin evrensellik-farklılık yönelimlerinde etkili bir rol oynadığını göstermektedir. Evrensellik-farklılık yöneliminin psikolojik

danışmanların terapötik etkililiklerine olan katkısı göz önüne alındığında, psikolojik danışman adaylarının kişisel değerleri ve değerlerinin farklılıklara yönelik tutumlarına nasıl yansıdığına ilişkin farkındalık kazanmaları önem kazanmaktadır. Psikolojik danışman adaylarının farkındalık geliştirmelerinde kişisel yolculuklarının yanı sıra danışman eğitimindeki deneyimleri de önemlidir (Corey, 2013). Eğitim sürecinde, kendilerini keşfetmelerine katkıda bulunacak yaşantıların etkili olabileceği öngörülmektedir. Özellikle, psikolojik danışmayı deneyimledikleri süpervizyon sürecinde kişisel değerleri ve değerlerinin terapötik etkileşimlerine olan yansımalarına ilişkin iç görü kazanmalarını sağlayacak yaşantılara yer verilmesinin yararlı olacağı düşünülmektedir.

Araştırma bulguları değerlendirilirken bazı sınırlılıkların dikkate alınmasına ihtiyaç vardır. Öncelikle, kendini anlatma (self-report) ölçekleri kapsamında elde edilen veriler ile sınırlı olduğu göz önünde bulundurulmalıdır. Bu çalışmada, araştırma grubunu, Pamukkale Üniversitesi Psikolojik Danışma ve Rehberlik lisans programı öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırma bulguları, sadece benzer gruplara genellenebilir. Ayrıca, lisansüstü eğitim öğrencileri (yüksek lisans ve doktora) ve psikolojik danışmanlar üzerinde yapılacak benzer çalışmalar da araştırmanın genellenebilirliği açısından önemli görülmektedir. Bu çalışmada, değerler ve evrensellik-farklılık yönelimi arasındaki doğrudan ilişkiler incelenmiştir. Ancak, değerler ve evrensellik-farklılık yönelimi arasındaki ilişkide dolaylı rol oynayabilecek sınıf, cinsiyet, kişilik gibi ara değişkenlerin incelendiği yeni araştırmaların da alan yazına katkı getireceği düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- CONSTANTINE, Madonna G., ARORASH, Tina J., BARAKETT, Michele D., BLACKMON, Sha’Kema M., DONNELLY, Peter C. ve EDLES, Philip A. (2001). “School counselors’ universal-diverse orientation and aspects of their multicultural counseling competence”, *Professional School Counseling*, 5, 13-18.
- COREY, Gerald. (2013). *Theory and practice of counseling and psychotherapy*, (9th Edition), Brooks/Cole Publishing Company: Pacific Grove, CA.
- CORMIER, Sherry.; NURIUS, Paula S.; OSBORN, Cynthia J., (2008). *Interviewing and change strategies for helpers: Fundamental skills and cognitive-behavioral interventions*, Brooks/Cole, Pacific Grove, GA.
- ÇİVİTÇİ, Nazmiye. (2014).” Miville-Guzman Evrensellik-Farklılık Yönelimi Ölçeği Kısa Formu’nun Türkçe’ye Uyarlanması”, *Ege Eğitim Dergisi*, (15) 1: 96-111
- DAVIDOV, Eldad. MEULEMAN Bart, BILLIET Jaak, SCHMIDT, Peter. (2008). “Values and support for immigration: A cross-country comparison”, *European Sociological Review*, 24: 583-599.
- DEMİRUTKU, Kürşad ve SÜMER, Nebi. (2010). “Temel Değerlerin Ölçümü: Portre Değerler Anketinin Türkçe Uyarlaması”, *Türk Psikoloji Yazıları*, 13 (25), 17-25.
- FALANGA, Rossella., DE CAROLÌ, Maria Elvira., & SAGONE, Elisabetta. (2015). “Are value priorities predictors of prejudice? A study with Italian adolescents”, *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, 191, 296-301.
- FEATHER, Norman, & MCKEE, Ian. R . (2008). “Values and prejudice: predictors of attitudes towards Australian Aborigines”, *Australian Journal of Psychology*, 60, 80-90
- FUERTES, Jairo N., MIVILLE, Marie L., MOHR, Jonathan J., SEDLACEK, William E. ve GRETCHER, Denise (2000). “Factor structure and short form of the Miville-Guzman Universality-Diversity Scale”, *Measurement and Evaluation in Counseling and Development*, 33, 157-169.
- HARBIN, James Michael (2004). *Counter transference reactions in a cross racial dyad: The role of therapist Universal-diverse orientation and presentation of client strengths*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, University of Maryland at College Park.
- MIVILLE, Marie L., GELSO, Charles J., PANNU, Raji, LIU, Will, TOURADJI, Pegah, HOLLOWAY, Pauline ve FUERTES, Jairo N. (1999). “Appreciating similarities and valuing differences: The Miville-Guzman Universality-Diversity Scale”, *Journal of Counseling Psychology*, 46 (3), 291-307.
- MIVILLE, Marie L., CARLOZZI, Alfred F., GUSHUE, George V., SCHARA, Sara L., ve UEDA, Masafumi (2006). “Mental Health Counselor qualities for a diverse clientele: Linking empathy, universal-diverse orientation, and emotional intelligence”, *Journal of Mental Health Counseling*, 28:2, 151-165
- PONIZOVSKIY, Vladimir (2016). “Values and attitudes towards immigrants: cross-cultural differences across 25 countries Psychology”, *Journal of the Higher School of Economics*, 13 (2), 256 -272.
- SAGİV, Lilach, & SCHWARTZ, Shalom. H. (1995). “Value priorities and readiness for out-group social contact”, *Journal of Personality and Social Psychology*, 69, 437-448.
- SAWYERR, Olukemi O., STRAUSS, Juddy, & YAN, Jun (2005). “Individual value structure and diversity attitudes: the moderating effects of age, gender, race, and religiosity”, *Journal of Managerial Psychology*, 20(6), 498-521.
- SCHWARTZ, Shalom. H. (1992). Universals in the content and structure of values: theoretical advances and empirical tests in 20 countries. In M. Zanna (Ed.), *Advances in Experimental Social Psychology*, Vol. 25 (pp.1-65). New York: Academic Press.
- SCHWARTZ, Shalom. H. (1996). “Value priorities and behavior: Applying a theory of integrated value systems”, C. Seligman, J. M. Olson ve M. P. Zanna, (Der.), *The psychology of values: The Ontario symposium*, Vol. 8 içinde (1-24). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- SCHWARTZ, Shalom. H., & BOEHNKE, Klaus (2004). “Evaluating the structure of human values with confirmatory factor analysis”, *Journal of Research in Personality*, 38, 230-255.
- SCHWARTZ, Shalom. H. (2012). “An Overview of the Schwartz Theory of Basic Values”, *Online Evaluating Readings in Psychology and Culture*, 2(1). <http://dx.doi.org/10.9707/2307-0919.1116>
- SCHWARTZ, Shalom H. & RUBEL, Tammy (2005). “Sex Differences in Value Priorities: Cross-Cultural and Multimethod Studies”, *Journal of Personality and Social Psychology*, 89, (6), 1010-1028.

- SCHWARTZ, Shalom. H., MELECH, Gila, LEHMANN, Arielle, BURGESS, Steven, HARRİS, Mari ve OWENS, Vicki (2001). "Extending the cross-cultural validity of the theory of basic human values with a different method of measurement", *Journal of Cross Cultural Psychology*, 32, 519-542
- SCHWARTZ, Shalom. H., CIECIUCH, Jan, VECCHİONE, Michele, DAVIDOV, Eldad, FİSCHER, Ronald, BEIERLEIN, Constanze., RAMOS, Alice, VERKASALO, Markku, LÖNNQVIST, Jan-Erik, DEMİRUTKU, Kürşad, DİRİLEN-GÜMÜŞ, Özlem, KONTY, Mark (2012). "the theory Refining of basic individual values", *Journal of Personality and Social Psychology*, 103(4), 663-688.
- SMITH, Peter.B. and SCHWARTZ, Shalom.H. (1997). "Values", in Berry, J.W., Segall, M.H. and Kagıtcıbası, C. (Eds), *Handbook of Cross-Cultural Psychology*, 2nd ed., Allyn & Bacon, Boston, MA, pp. 77-118.
- STRACUZZI, T.I., MOHR, J.J., ve FUERTES, J.N. (2011). "Gay and bisexual male clients' perceptions of counseling: The role of perceived sexual orientation similarity and counselor universal-diverse orientation", *Journal of Counseling Psychology*, 58(3), 299-309.
- THOMPSON, Russel L., BROSSART, Daniel F., CARLOZZI, Alfred F., ve MIVILLE, Marie L. (2002). "Five-factor model (big five) personality traits and universal-diverse orientation in counselor trainees", *The Journal of Psychology*, 136:5 561-572.
- YEH, Christine J. ve ARORA, Agnes K. (2003). "Multicultural training and interdependent and independent self-construal as predictors of universal-diverse orientation among school counselors", *Journal of Counseling and Development*, 81, 78-83.
- WANG, Yu-Wei, DAVIDSON, M. Meghan YAKUSHKO, Oksana F., SAVOY, Holly Bielstein, TAN, Jeffrey A. ve BLEIER, Joseph K. (2003). "The Scale of Ethnocultural Empathy: Development, validation, and reliability", *Journal of Counseling Psychology*, 50, 221-234.